

EUSKARAREN EGOERA BAZTAN, BORTZERRI ETA MALERREKAN

Doneztebe, 1998-IX-25

*Pedro Mindegia,
Malerrekako Euskara batzordeburua*

Malerreka eta Bidasoa erreka honetako bertze eskualdeak ere, Bortzerri eta Baztanaldea, eskualde eskualdunak izan dira betetik. Eskuarak sortu ditu haien herriak, errekek, mendiak, parajeak, etxeak baita etxe horietako biztanleak ere, errateko izen eta hitzak. Hemen eskuarak bertze edonon tokiko hizkuntzak egin duena egin du mendeen joanean: gizatalde oso baten bizitza eta bizi-aukerak senetz bete. Eskuara hemengo gizon-emakumeen bizitza esperientziaren haria zen, lokarria. Bertze edonongo gizataldea bezala bizi ziren hemengo eskualdunak beraien herrian, beraien hizkuntzaz, nahiz eta afera jakin batzuetarako bertze hizkuntza arrotz bat ibili behar. Joan den mendea artio zen ohikoa.

Baina gaur egun egoera bertzelakoa da. Joan den mendetik hasi zen gure herririk handienetan (Donezteben, Beran, Lesakan, Elizondon eta Iruritan) egoera hori aldatzen eta eskuara, poliki-poliki, hasi zen bere-bereak zituen funtzioak galtzen: Estatuaren politika (ez bakarrik elebakarra, baizik eta bertze hizkuntza ttipiendako erasotzailea ere dena) ezarri zuten eskoletan, administrazioan, karriketean eta desberdintasunaren diskurtsoa (hizkuntza eta hiztunen artean desberdintasuna sortu eta legitimatu egiten duena) hedatu zen.

Diskurtso oker hori dago indarrean, gaur egun ere, gure herrietan, bai eta Euskal Herri osoan ere. Diskurtso horren kontra jo behar dugu lehenik gure hizkuntzarendako normaltasuna sortu nahi badugu.

Hori bertzerik ez da gure egoera, diskurtso berri bat hedatzen saiatzen gara: herrien arteko berdintasunaren diskurtsoa. Diskurtso honek Euskal Nazioaren autopertzepzio kultural egokia ahalbidetuko du. Eskualduna izatea gizon-emakumea izateko modu bat da, eta Eskual Herria —eskuaraz mintzatzen den Herria— munduan diren bertze herrien batera gizadiaren funtza eta aniztasunaren partaidea da. Berdintasunaren etika honetatik bakarrik ulertu eta baloratzen ahal da eskualdunon berezitasuna, giza mintzaireren artean gure eskuarak duen lekua.

Baina egoera da oraindik normaltasun-berdintasun horretatik urrun gaudela. Bertzenaz, nola ulertu aunitz zerbitzu oinarritzotan (mediku-erizainek;

Estatu, Foru eta Udal administrazioetako langileek ematen dituzten batzuetan) euskaldunak ezin hartuak izatea haien hizkuntzaz, eta erdaraz izan behar? Nola ulertu, adibidez, eskualde honetako medikuen artean, gehienek zerbitzua eskuaraz ezin eman izatea?

Nola ulertu, oraindik eskualde honetan eskuaraz ikasi nahi duten ikasleek beren ikaste prozesua ez edukitzea ziurtatuta eskuaraz, baina gaztelaniaz ikasi nahi dutenek, berriz, bai? Nola ulertu heziketa ziklo berrietan eskuaraz ikastea ezinezkoa izatea? Nola ulertu Berako Labiaga Ikastolako DBH legezstatugabe egotea?

Nola ulertu, Udal Euskaldunen Mankomunitatean sartuta dauden udaleei Estatu eta Foru Administrazioek traba baizik ez paratzea administratiboki eskuaraz funtzionatu nahi dutelako, eta gaztelania hutsean aritzen diren udalek inolako arazorik ez izatea, ez eta herritar eskualdunen hizkuntza eskubideak begiratzeko premiarik ere?

Nola ulertu hainbertze urte bertako berriak zabaltzen emanda, duela zenbait aste bakarrik Xorroxin Irratiak lizentzia lortu izana (Nafarroa osoan bakarra)? Urtez eta urtez aritu da alegaldade-ilegalidade osoan, Foru Administrazioak erdara hutsezko bertze irrati batzuei emititzeko lizentzia segidan ematen ziela ikusiz.

Nola ulertu gure euskaldeen dugun eskualdun zahar alfabetatugabe pila hori, beraien hizkuntzaz kulturizatu eta horren pertzepzio egoki eta landua izateko aukera izan ez dutenak, eta ikasi duten guti-askoa, nahitaez gaztelaniaz ikasi behar izan dutenak. Gure herritar aunitzi, dagoeneko gazte gazteak ez diren horiei, ukatu egin zaie eskualdun osoak izatea, desberdintasunaren diskurtso maltzur hori sartu diete buruan, eta aunitzek sinistu dute. Aunitz eskualdunek uste du eskuararen egoera naturala dela, eskuara berez gaztelera, frantsesa edo bertze edozein erdara baino guttiago dela, ez deus dela, mundu honetan eskualdun izatea deus ez izatea dela. Desberdintasunaren konplexua sartua dute.

Desberdintasuna garbia da, begi bistan dugu egunero, nonahi. Baina jakiñ badakigu desberdintasun hori ez dela naturala, ez dela berez eskuarari eta eskualdunoi dagokiguna. Eskualdun aunitz aritzen gara gure hizkuntzaren alde lanean, administrazioak ere neurriak hartzen hasiak dira. Aunitzetan, gure gogoz bertzera, urrats bat aitzin eta bi gibel egiten ditugu, baina guk garbi dugu gure nahiaren eta lanaren zulentasuna.